

آموزش بهداشت

بر اساس آخرین سر فصل شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی

گردآوری و تألیف: نیکو سردارپور

سرشناسه	: سردارپور، نیکو، ۱۳۷۰-
عنوان و نام پدیدآور	: صفر تا صد آموزش بهداشت / گردآوری و تالیف نیکو سردارپور.
مشخصات نشر	: تهران: انتشارات علمی سنا، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری	: [۱۶۰]ص.: مصور، جدول.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۸۸-۴۵۳-۲
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه: ص. [۱۶۰].
موضوع	: آموزش بهداشت
Health education	
رده بندی کنگره	: RA۴۴۰/۵
رده بندی دیویی	: ۶۱۳/۰۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۹۱۶۲۳۸۵
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیپا

انتشارات علمی سنا
صفر تا صد آموزش بهداشت
نیکو سردارپور

نام کتاب
نویسنده

۹۷۸ - ۶۰۰ - ۴۸۸ - ۴۵۳ - ۲

شابک

سوم - ۱۴۰۳

نوبت و سال چاپ

علیرضا زمانی

طراح جلد

افتخار معصومی

صفحه آرا

elmisana@gmail.com

پست الکترونیک

sanabook.com

سایت انتشارات

۱۰۰ نسخه

تیراژ

برای مشاهده قیمت اسکن کنید

قیمت

«شما می‌توانید کتاب‌های مؤسسه علمی انتشاراتی را به صورت حضوری از کتابفروشی‌های سراسر کشور و یا از نمایندگی‌های مؤسسه سنا واقع در کلیه استان‌ها تهیه نمایید.»
آدرس نمایندگی‌ها در سایت sanapezeshki.com و یا انتهای کتاب درج شده است.

مقدمه‌ی ناشر

به نام خدایی که در این نزدیکی ست...

بعد از چاپ سری کتب موفق {نود پلاس} و {نمودارنامه} که کتاب‌هایی خلاصه برای شاغلین یا افرادی که زمان زیادی برای مطالعه نداشتند، هنوز جای خالی یک کتاب کامل برای دانشجویان و داوطلبینی که فرصت کافی برای مطالعه داشتند حس می‌شد. آن هم کتابی که برای افراد با پایه صفر کافی باشد و آنقدر کامل باشد که دیگر خواننده نیازی به تهیه منابع تکمیلی احساس نکند.

خوشحالیم که از زمان ارائه کتاب‌های صفر تا صد، این کلیدواژه آنقدر بین دانشجویان و داوطلبان آزمون‌های تحصیلات تکمیلی علوم پزشکی محبوب شد که بسیاری از پیج‌های اینستاگرامی و تلگرامی آموزشی از همین عبارت برای معرفی خود استفاده کردند.

مطالب در کتاب‌های صفر تا صد به گونه‌ای تدوین شده که این کتاب آنچه که خوبان همه دارند یکجا داشته باشد! باکس‌های نکته، باکس‌های ساده‌گو و نمودارها از جمله آیتم‌های جذاب در کتاب‌های صفر تا صد می‌باشد. هم‌چنین نمونه تست‌های پرتکرار کنکور که در لایه‌ی مطالب آورده شده است، به عنوان یک راهنما به خواننده می‌گویند که اگر بخواهد در کنکور یا امتحان سوالی از این مطلب طرح شود بدین گونه طرح می‌شود، لذت مطالعه را برای خواننده دوچندان می‌کند. دقیقاً همان گمشده‌ای که در کتب سراسر متن و تشریح رفرنس‌ها وجود ندارد و باعث می‌شود خواننده احساس خستگی کند. اگر از کتاب درسنامه صفر تا صد برای آمادگی در آزمون ارشد و دکتری یا آزمون استخدامی استفاده می‌کنید، حتماً می‌بایست پس از مطالعه هر فصل تست بزنید. اگر تست نمی‌زنید و یا به این کار عادت ندارید، مطمئن باشید در مدیریت آزمون در روز کنکور دچار مشکلاتی خواهید شد. بنابراین در طول مطالعه از کتاب‌هایی برای تست زدن استفاده کنید که به صورت فصل به فصل طبقه‌بندی شده باشند تا پس از مطالعه هر فصل بتوانید تست‌های همان فصل را پاسخ دهید. در نشر موسسه سنا کتاب {گنجینه جامع} که شامل سوالات طبقه‌بندی شده کنکور و سایر آزمون‌هاست و هم‌چنین کتاب‌های تست با نام {تاس} که شامل تست‌های تالیفی اساتید سنا برای هر درس است در کنار این کتاب، مطمئناً قبولی شما را تضمین خواهند کرد.

در پایان از کلیه اساتید، دانشجویان و سایر خوانندگان محترم خواهشمندیم هرگونه اشکال علمی و املائی مرتبط با این کتاب را از طریق پست الکترونیک sanabook.comment@gmail.com اطلاع‌رسانی نمایید تا در ویرایش‌های بعدی این کتاب برطرف گردند. مسلماً این اثر حاصل تلاش زنجیره‌ای از افراد است که برای تولید آن از نگارش گرفته تا تایپ، صفحه‌آرایی، طراحی، لیتوگرافی و چاپ زحمات زیادی کشیده‌اند و از فروش هر نسخه از کتاب، افراد زیادی کسب روزی می‌کنند. لذا از خوانندگان بخاطر اینکه از حقوق این افراد با کپی نکردن این کتاب چه به صورت فابل و یا کپی کاغذی حمایت می‌کنند متشکریم.

مدیریت انتشارات علمی سنا

دکتر هادی طغیانی - دکتر منیژه ملکی

مقدمه‌ی مؤلف

«هو اللطیف»

منت خدای را که قدرت قلم و اندیشه‌ی این حقیر داد تا بتوانم در عرصه علم مقالی نو پیشکش دانشجویان و فرهیختگان این سرزمین ارائه دهم تا شاید گره‌ای از مشکلاتی که بر سر راه ادامه تحصیل جویندگان علم بگشایم، کتاب حاضر با عنوان صفر تا صد آموزش بهداشت و ارتقای سلامت، که شامل ۱۵ فصل از جدیدترین منابع (کتاب مبانی طراحی آموزشی تالیف داریوش نوروزی، سید عباس رضوی، کتاب طراحی پیامهای آموزشی تالیف محمد حسین امیر تیموری، کتاب رسانه ها و محیط های آموزشی - یادگیری تالیف محمد حسین امیر تیموری، کتاب مبانی ارتباط انسانی جلد اول تالیف علی اکبر فرهنگی، کتاب مبانی ارتباط شناسی تالیف محسن نوکریزی، سید مهدی نارمنجی) اعلام شده‌ی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی برای داوطلبان کنکور کارشناسی ارشد آموزش بهداشت و ارتقای سلامت است که شامل درسنامه‌ای جامع، پیکره‌ای از سوالات سال‌های گذشته همراه با پاسخ تشریحی، نمودارها و جدول‌هایی را برای یادگیری بهتر برای داوطلبان مهیا نموده است. در فصل‌های کتاب سعی شد حتی الامکان مطالب کاربردی از بخش‌هایی که طراحان بیشترین سوالات را از آن‌ها آورده‌اند مد نظر قرار گرفته شود. هدف از نگارش و گردآوری این کتاب در دسترس نبودن کتابی جامع از منابع جدید برای داوطلبان بوده است لذا نویسنده برآن شد تا منابع را در یک کتاب جامع برای داوطلبین عزیز گردآوری کند. امید است با گردآوری و تدوین این کتاب، گامی هرچند کوچک ولی مفید و محکم در قبولی دانشجویان برای ورود به رشته‌ی آموزش بهداشت و ارتقای سلامت در دانشگاه دلخواه خود برداشته باشیم.

در اینجا لازم است از پشتیبانی‌ها و حمایت‌های بی دریغ فرشتگان مهربان زندگی‌ام، مادر و پدرم که بدون حمایت‌ها و فداکاری‌هایشان دستیابی به موفقیت‌های کنونی‌ام ناممکن می‌بود کمال تشکر و قدردانی خود را ابراز نمایم.

باشد که این دسترنج نیز برای تمام داوطلبان عزیز مفید واقع گردد.

نیکو سردارپور

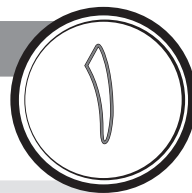
کارشناس ارشد آموزش بهداشت و ارتقای سلامت

دانشگاه علوم پزشکی تهران

زمستان ۱۴۰۱

فهرست مطالب

فصل اول: مفاهیم و کلیات طراحی آموزشی	۶
فصل دوم: مبانی روان‌شناختی یادگیری و طراحی پیام‌های آموزشی.....	۱۲
فصل سوم: فرایند و عناصر طراحی آموزشی	۲۴
فصل چهارم: نظریه‌ها و الگوهای طراحی آموزشی	۴۱
فصل پنجم: کلیات رسانه‌های آموزشی و انتخاب و تولید رسانه‌های یاددهی - یادگیری	۵۶
فصل ششم: طراحی پیام‌های آموزشی از طریق رسانه‌های دیداری	۶۴
فصل هفتم: طراحی پیام‌های آموزشی از طریق رسانه‌های شنیداری.....	۷۷
فصل هشتم: رسانه‌های دیداری شنیداری (سمعی - بصری) و رسانه‌های چندحسی.....	۸۱
فصل نهم: رسانه‌های مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات (فاوا).....	۹۰
فصل دهم: طراحی آموزشی در محیط‌های الکترونیکی.....	۱۰۹
فصل یازدهم: ماهیت اطلاعات و ارتباطات	۱۱۶
فصل دوازدهم: نظریه‌ها، الگوها و مدل‌های اطلاعات و ارتباط	۱۳۹
فصل سیزدهم: شناخت خویشتن و ارتباط با دیگران.....	۱۴۴
فصل چهاردهم: خط‌مشی‌های اطلاعات و ارتباطات و آینده اطلاعات و ارتباطات در عصر رقومی.....	۱۵۱
فصل پانزدهم: ویژگی جامعه اطلاعاتی و تأثیر اطلاعات و ارتباطات بر ساختارهای فرهنگی و	۱۵۷
منابع	۱۶۰

مثال: فردی که با استفاده از رایانه، یک نرم افزار چندرسانه‌ای درباره‌ی مباحث قرآنی را مورد استفاده قرار می‌دهد.

مثال‌های فوق نشان می‌دهد که آموزش و پرورش یا تعلیم و تربیت، الزاماً در مراکز رسمی و خاص صورت نمی‌گیرد. آموزش و پرورش ممکن است توسط سازمان‌های خاص، افراد گوناگون یا حتی توسط خود یادگیرنده صورت گیرد.

نکته

پرورش مفهومی کلی است که می‌تواند سایر مفاهیم را در درون خود جای دهد.

آموزش

فعالیتی است هدف‌دار و از پیش طراحی شده که هدفش فراهم کردن فرصت‌ها و موقعیت‌هایی است که امر یادگیری را در درون یک نظام پرورشی تسهیل می‌کند آموزش ممکن است با حضور معلم یا بدون حضور معلم از طریق فیلم، رادیو، تلویزیون و سایر رسانه‌ها صورت گیرد. [۱]

مقایسه‌ی مفهوم آموزش و پرورش با مفهوم آموزش مبین آن است که هر دو به یادگیری منجر می‌شوند. در هر دو یادگیرنده‌ای وجود دارد تا فرصت‌های آموزشی یا تجارب یادگیری در اختیار او قرار گیرد. با این حال تفاوت‌هایی نیز در این دو مفهوم وجود دارد. برای مثال آموزش و پرورش در هر جا و هر زمانی ممکن است صورت گیرد، در حالی که آموزش فرایندی رسمی‌تر، منظم‌تر و مشخص‌تر است و طرح زمانی و مکانی مشخصی دارد.

تحولات اخیر و پیشرفت جهان امروز را به جرئت می‌توان به تعلیم و تربیت نسبت داد. تعلیم و تربیت همواره در جستجوی پاسخ این پرسش بوده است که چگونه می‌توان اقشار مختلف یک جامعه را آگاه کرد و آن‌ها را در این پهنه بسیار عظیم به پیش برد. در سال‌های اخیر تعلیم و تربیت به‌طور کلی و آموزش به‌طور خاص، در جامعه و نزد بسیاری از مراکز و سازمان‌ها اهمیت بیشتری یافته است. شاهد این مدعا افزایش کمی و کیفی مباحث مربوط به تعلیم و تربیت و آموزش از طریق همایش‌های علمی، تلویزیون، کتاب‌ها و سایر منابع اطلاعاتی و اجتماعات علمی و تربیتی است. مجموعه چنین تحکرها و اقداماتی مؤید این نکته است که آموزش اساسی‌ترین چرخ راهوار زندگی است. پیش از این که به تعریف و شرح طراحی آموزشی بپردازیم لازم است مفاهیم عمده‌ای که با آموزش همراه است را مورد بحث و بررسی قرار دهیم. [۱]

آموزش و پرورش یا تعلیم و تربیت

را می‌توان این گونه تعریف کرد: به جریانی یا فرایندی منظم و مستمر گفته می‌شود که هدف آن هدایت رشد جسمانی و روانی و به‌طور کلی رشد همه‌جانبه شخصیت افراد یک جامعه به‌منظور کسب و درک معارف بشری و هنجارهای مورد پذیرش جامعه و کمک به شکوفا شدن استعدادهای آنان است. [۱]

مثال: راننده‌ای که در ماشین خود نشسته است و در حال مشاهده‌ی پوستر است که برای ایمنی در رانندگی تهیه شده است.

مثال: نوجوانی که در اینترنت مطالبی را درباره شاعران معاصر ایران مطالعه می‌کند.

در یادگیری تأکید می‌کنند و معتقدند که یادگیرنده باید بتواند در فرایند اکتشاف و حل مسئله معنای موردنظر را بسازد. [۱]

سیستم آموزشی

سیستم آموزشی را می‌توان مجموعه‌ای از اجزاء، مانند برنامه درسی، معلم، یادگیرنده، تجهیزات و مواد آموزشی دانست که در امر آموزش مشارکت می‌کنند و هدف آن‌ها ایجاد یادگیری است؛ بنابراین سیستمی که باهدف آموزش و یادگیری فعالیت می‌کند، سیستم آموزش قلمداد می‌شود. [۱]

سیستم‌ها دارای سه جنبه اصلی هستند: جنبه‌ی اول هدف سیستم است؛ هدف به فعالیت‌های سیستم جهت می‌دهد و آن را معنی‌دار می‌کند. جنبه‌ی دوم محتوای سیستم است؛ محتوای یک سیستم به‌منظور نیل به یک هدف خاص سازمان می‌یابد. جنبه‌ی سوم فرایند سیستم نامیده می‌شود؛ عملیات و فعالیت‌هایی را که اجزاء برای تحقق هدف سیستم بر عهده می‌گیرند فرایند سیستم می‌گویند. [۱]

هر سیستم دارای بخش‌های متعددی است. از سوی دیگر هر سیستم، بخشی از یک سیستم کلی است؛ بنابراین می‌توان گفت یک سیستم می‌تواند خرده سیستم‌ها و فرا سیستم‌هایی داشته باشد. خرده سیستم‌ها یا سیستم‌های جزئی، سیستم‌هایی‌اند که در درون یک سیستم فعالیت می‌کنند تا هدف کلی سیستم تحقق یابد. خرده سیستم‌ها باید به‌گونه‌ای منسجم و یکپارچه عمل کنند. مؤثر بودن یک سیستم به کیفیت انسجام خرده سیستم‌ها و نحوه‌ی ارتباط متعامل آن‌ها درون سیستم بستگی دارد. همچنین سیستم‌ها در محدوده‌ی وسیع‌تری از محیط پیرامون خود عمل می‌کنند. این محدوده‌ی وسیع را فرا سیستم یا سیستم برتر می‌نامند. [۱]

اجزای سیستم آموزشی: یک سیستم آموزش از اجزای متعددی تشکیل شده است که عبارت‌اند از: درون داد، برون داد، فرایند و بازخورد.

نگرش سیستمی نسبت به آموزش امکان تجزیه و تحلیل، تبیین و پیش‌بینی روابط و کارکردهای آن به وجود می‌آید.

تدریس

بیانگر آن بخش از فعالیت‌هایی است که معلم در تعامل با شاگردان و به‌صورت رودررو انجام می‌دهد؛ بنابراین می‌توان ویژگی‌هایی مانند تعامل چهره به چهره بودن را به تدریس نسبت داد. تدریس تنها بخشی از آموزش است و معلمی که آموزش می‌دهد علاوه بر تدریس، فعالیت‌های دیگری مانند انتخاب مواد آموزشی، آماده‌سازی یادگیرندگان، مدیریت زمان، نظارت بر فعالیت‌های آموزشی و تسهیل یادگیری را نیز بر عهده دارد. [۱]

نکته

آموزش دربردارنده‌ی تدریس است و البته هدف تمام این فعالیت‌ها ایجاد یادگیری در مخاطبان است.

نکته

تدریس بخشی از آموزش است.

کارآموزی

گسترش، نگرش، دانش و مهارت و الگوهای رفتاری موردنیاز یک فرد برای انجام دادن عملکرد مناسب در یک تکلیف یا شغل معین است. کارآموزی عمدتاً معطوف به کسب قابلیت‌های موردنیاز برای انجام دادن یک شغل است. از مقایسه مفهوم کارآموزی و آموزش می‌توان دریافت که کارآموزی نسبت به آموزش خاص‌تر است و زیرمجموعه آن قلمداد می‌شود. [۱]

یادگیری

فرایند ایجاد تغییر نسبتاً پایدار در توان رفتاری بر اثر تجربه است؛ و نمی‌توان آن را به حالت‌های موقتی بدن مانند آنچه بر اثر بیماری، خستگی یا مصرف داروها پدید می‌آید نسبت داد. [۱]

در رویکرد شناختی یادگیری علاوه بر تغییر در رفتار شامل تغییر در فرایندهای ذهنی نیز می‌شود. از نظر طرفداران مکتب گشتالت که دیدگاه شناخت‌گرایانه دارند یادگیری عبارت است از کسب بینش‌های جدید یا تغییر در بینش‌های گذشته. رویکرد ساختن‌گرایی نیز بر خلق معنای شخصی نیز

نظریه‌های یادگیری رفتارگرایی

رفتارگرایی به‌عنوان رویکردی به آموزش و یادگیری بر رفتار قابل مشاهده و اندازه‌گیری تأکید می‌کند؛ به عبارت دیگر، نظریه یادگیری رفتارگرایی بر رفتارهای ذهنی قابل مشاهده و مشخص تأکید می‌ورزد. در این رویکرد یادگیرنده سعی می‌کند خود را با محیط انطباق دهد و در این فرایند نقش انفعالی داشته باشد این نظریه بر اساس مطالعات پاولف، اسکینر و ثرندایک شکل گرفت. [۱]

به اعتقاد نظریه‌پردازان این گروه در هر لحظه برخی از عوامل محیطی می‌توانند بر موجودات زنده تأثیر بگذارند. [۲]

بر اساس این رویکرد، یادگیری هنگامی اتفاق می‌افتد که تغییر قابل اندازه‌گیری در فراوانی عملکرد مشاهده‌شده صورت گرفته باشد. یادگیری در حقیقت تقویت رابطه بین رفتار (پاسخ) و عامل ایجادکننده آن (محرک) است. در این دیدگاه مهم‌ترین عاملی که بر یادگیری تأثیر می‌گذارد شرایط محیطی است. آموزش نیز در حقیقت شرطی‌سازی یادگیرنده است، در این رویکرد نقش حافظه چندان موردبررسی قرار نمی‌گیرد اما گفته می‌شود یادگیرنده به کسب عادت پیروز می‌گردد. [۱]

نکته

نظریه رفتارگرایی، تغییرات قابل مشاهده در رفتار است.

رسانه‌های مورد استفاده در این رویکرد شامل: رسانه‌هایی مانند کتاب‌های برنامه‌ای و بسیاری از برنامه‌های رایانه‌ای امکان ارائه بازخوردهای فوری به واکنش‌های یادگیرندگان و تقویت و تثبیت رفتار صحیح و یا اصلاح رفتار غلط را فراهم می‌کنند. [۲]

ساتلر معتقد است که رفتارگرایی از طریق شش زمینه بر فناوری آموزشی در آمریکا تأثیر گذاشته است این شش زمینه عبارت‌اند از:

۱. نهضت هدف‌های رفتاری
۲. پیدایش ماشین‌های تدریس
۳. نهضت آموزش برنامه‌ای
۴. رویکردهای آموزش انفرادی
۵. یادگیری به کمک رایانه
۶. رویکرد سیستم‌ها در آموزش

از مهم‌ترین قوانین و اصول مطروحه از سوی صاحب‌نظران رفتارگرایی می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- اگر محرک غیرطبیعی چندین بار با محرک طبیعی همراه شود، می‌تواند پاسخی مانند آن را ایجاد کند.
- طبق قانون آزمایش و خطا، اگر نتیجه یک رفتار تصادفی برای یادگیرنده خوشایند واقع شود، وی در دفعات بعد نیز آن را انجام خواهد داد.
- بر اساس قانون تقویت مثبت و منفی، اگر انجام دادن یک رفتار ارادی برای یادگیرنده با پیامدهای مطلوب همراه شود و یا وی را از حالتی ناخوشایند برهاند، وی تمایل خواهد داشت که بعدها نیز آن رفتار را انجام دهد.
- طبق قانون تنبیه انجام دادن رفتاری که با نتیجه‌ای ناخوشایند همراه شود کاهش می‌یابد.
- رفتارهای نامطلوبی که از سوی دیگران مورد بی‌توجهی قرار می‌گیرد و به آن‌ها پاداشی داده نمی‌شود رو به خاموشی و کاهش می‌رود.
- بر اساس قانون آمادگی افراد زمانی بهتر یاد می‌گیرند که از لحاظ فیزیکی، ذهنی و هیجانی آمادگی لازم را داشته باشند؛
- بر اساس قانون تکرار کاری که بیشتر تکرار می‌شود بهتر در خاطر می‌ماند. [۲]

تست وقتی که یک بهورز به مادران باردار می‌گوید در صورت شرکت در جلسات آموزشی مادر باردار، ترکیبات مولتی‌ویتامین در اختیار شما قرار خواهد گرفت، بر اساس کدام رویکرد یادگیری است؟ (ارشاد ۹۷)

الف نظریه رشد شناختی پیاژه

ب رفتارگرایی

ج ساخت‌گرایی

د نظریه رشد شناختی برونر

پاسخ (گزینه الف. در نظریه رفتارگرایی از تقویت‌کننده‌ها برای تشدید و تکرار یک رفتار خاص استفاده می‌شود. در اینجا بهورز از ارائه دادن ترکیبات مولتی‌ویتامین برای تقویت و تکرار رفتار (شرکت کردن مادران باردار) در کلاس‌های آموزشی استفاده می‌کند.

تست کدام گروه از دانشمندان، معتقدند که «یادگیری از طریق روابط میان محرک خارجی، پاسخ آشکار و اصل تقویت ایجاد می‌شود»؟ (ارشاد ۱۴۰۰)

ب کارکردگرایان

الف اثبات‌گرایان

د نسیت‌گرایان

ج رفتارگرایان

پاسخ (گزینه ج. پیوند بین محرک و پاسخ یادگیرنده مشخصه‌ای است که تأثیر نظریه رفتارگرایی بر طراحی آموزشی را نشان می‌دهد.

نظریه‌های یادگیری شناخت‌گرا

پیروان نظریه‌های شناختی بیش از اینکه بر رفتارهای آشکار و محسوس یادگیرنده تأکید کنند، به فرایندهای ذهنی آنان توجه دارند. ایشان برخلاف رفتارگرایان معتقدند که رفتار انسان را نباید به‌صورت اجزاء مستقل و جدا از هم مطالعه و بررسی کرد بلکه باید آن را با نگاهی جامع و درون یک کل یا سازمان ملاحظه نمود. شناخت‌گرایان، یادگیری انسان را نتیجه درک اجزاء تشکیل‌دهنده یک کل، کسب شناخت و بصیرت و آگاهی کلی از محیط و تأثیر این شناخت بر رفتار فرد می‌دانند. [۲]

یادگیرنده باید فعال باشد و در جریان فعالیت خود، محتوای آموزشی را با آنچه قبلاً آموخته است، تلفیق کند. شناخت هنگامی حاصل می‌شود که فرد بتواند مطالب آموخته‌شده را با ساخت شناختی خود مرتبط سازد و به فهم آن دست یابد. [۱]

نقاط قوت رویکرد رفتارگرایی

۱. واضح و آشکار بودن هدف‌های رفتاری
۲. استفاده از محرک‌های از پیش تعیین‌شده برای موقعیت‌های آموزشی
۳. متمرکز شدن ذهن یادگیرنده بر روی هدفی مشخص [۲]

انتقادهای واردشده بر رویکرد رفتارگرایی

۱. رفتارگرایی دیدگاهی تک‌بعدی است و نمی‌تواند همه‌ی انواع یادگیری و فعالیت‌های ذهنی را دربرگیرد.
۲. رفتارگرایی نمی‌تواند برخی از انواع یادگیری از جمله الگوهای زبان را شرح دهد.
۳. ممکن است یادگیرنده در موقعیتی قرار گیرد که برای دادن پاسخ درست، محرکی وجود نداشته باشد؛ در این صورت نمی‌تواند پاسخ دهد. [۱]

طراحی آموزشی رفتارگرایی

بسیاری از الگوهای فعلی طراحی آموزشی از عناصر اصلی رفتارگرایی استفاده می‌کنند. مفاهیمی مانند تعیین اهداف، توجه به تغییرات رفتاری در یادگیرنده و تأکید بر محرک یا محیط از آن جمله‌اند.

نکته

- ۱) پیوند بین محرک و پاسخ یادگیرنده مشخصه‌ای است که تأثیر نظریه رفتارگرایی بر طراحی آموزشی را نشان می‌دهد.
- ۲) یکی از اجزای مهم طراحی آموزشی که ریشه در نظریه رفتارگرایی دارد، استفاده از هدف‌های رفتاری است.

طراحی آموزشی بر اساس دیدگاه رفتارگرایی با مرحله تحلیل وظیفه آغاز می‌شود. سپس طراح باید توالی رویدادهای یادگیری را مشخص کند. پس از بیان هدف‌های آموزشی، فرصت‌هایی برای یادگیرنده فراهم می‌شود تا به تمرین بپردازد و محتوای آموزشی را یاد بگیرد. ارزشیابی از آموخته‌های دانش‌آموز به‌عنوان آخرین مرحله طراحی آموزشی معمولاً بر اساس ملاک از پیش تعیین‌شده صورت می‌گیرد. [۱]

نکته

راهبردهای رفتارگرایی می‌توانند برای آموزش «چه‌ها» (حقایق) به کار گرفته شوند.

ذهن را یک لوح سفید فرض می‌کنند. دیدگاه ساختن‌گرایی مبتنی بر دیدگاه‌های ایمانوئل کانت است. وی معتقد بود افراد باقابلیت‌ها یا ساختارهایی خاص برای کسب زبان، مفاهیم و مهارت‌ها متولد می‌شوند. [۱]

گلاسرفلد مدعی است که نظریه ساختن‌گرایی بر دویایه اساسی استوار است و آن دو عبارت‌اند از:

۱. دانش در حالت انفعالی دریافت نمی‌شود، بلکه فعالانه و با تفکر یادگیرنده ساخته می‌شود.
۲. تفکر، فرایندی انطباقی است که به یادگیرنده کمک می‌کند تا بیش از آنکه به فهم واقعیت آن‌چنان‌که هست بپردازد، به سامان‌دهی جهان تجربی خویش اقدام کند. فرایند انطباقی زمانی حاصل می‌شود که یادگیرنده دانش و مفاهیم جدید را دریافت می‌کند و آن‌ها را با دانسته‌ها و تجربه‌های پیشین و نیز باور خویش پیوند می‌زند و به کسب معنا می‌پردازد.

نکته

ساختن‌گرایی یک رویکرد یادگیری است که بر فعال بودن یادگیرنده در ساختن دانش و فهم آن تأکید می‌کند.

برخی فرضیه‌های دیدگاه ساختن‌گرایی در مورد چگونگی کسب معرفت عبارت‌اند از:

۱. یادگیری متضمن پردازش شناختی فعال است.
 ۲. یادگیری فرایندی تعاملی بین فرد و محیط است.
 ۳. یادگیری توسط فرد و در ذهن او شکل می‌گیرد نه اینکه از بیرون به درون ذهن وی وارد شود.
 ۴. یادگیری متضمن فرایندهای فردی، اجتماعی و فرهنگی است. [۲]
 ۵. زاهوریک معتقد است در نگرش ساختن‌گرایی، عنصر همواره باید در تدریس مورد توجه قرار گیرد:
۱. برانگیختن دانش
 ۲. کسب دانش
 ۳. درک و فهم دانش
 ۴. به‌کارگیری دانش
 ۵. بازاندیشی دانش

نکته

قرینه‌سازی مستلزم بازاندیشی دانش است.

نکته

۱) پیاز، ویگوتسکی و گانیه ازجمله کسانی هستند که در ظهور و گسترش دیدگاه شناخت‌گرایی نقش مهمی ایفا کرده‌اند.

۲) از راهبرد شناختی می‌توان برای آموزش «چگونه‌ها» استفاده کرد.

تست در طراحی آموزشی بر اساس رویکرد شناخت‌گرایی بر کدام مورد زیر تأکید می‌شود؟ (ارشد ۹۹)

الف تجزیه رفتارهای هدف

ب تحلیل یادگیرندگان

ج تنظیم شرایط محیطی

د تحلیل وظیفه

پاسخ گزینه ب. طراحان آموزشی در دیدگاه شناختی به‌جای تأکید بر رفتار بیرونی بر فرایندهای ذهنی تأکید دارند و از آن برای افزایش اثربخشی آموزش بهره می‌برند. به‌جای تحلیل تکلیف و موضوع که در دیدگاه رفتارگرایی وجود دارد، شناخت‌گرایان بر تحلیل یادگیرنده تأکید می‌کنند.

نظریه‌های یادگیری سافتن‌گران

بارتلت پیشگام رویکردی است که به ساختن‌گرایی معروف است. این نظریه بر این فرض استوار است که همه ما دنیای خودمان را با طرح و تجربه‌های فردی خود می‌سازیم یا حداقل آن را بر مبنای درک و دریافتشان از تجربه‌ها تفسیر می‌کنند؛ بنابراین دانش یک فرد تابعی از تجربیات قبلی، ساختارهای فکری و اعتقادات اوست که وی با استفاده از آن اشیاء و وقایع را تفسیر می‌کند. ساختن‌گرایان نقش فرد در یادگیری خود را بسیار مهم می‌دانند و معتقدند که یادگیری در موقعیت‌های واقعی صورت می‌گیرد و تجربیات قبلی، ساختارهای فکری و اعتقادات یادگیرنده در آن تأثیر عمده دارد. [۲]

بر اساس این نظریه شاگردان زمانی به بهترین شکل یاد می‌گیرند که بتوانند برای موضوعه‌ای مورد یادگیری بلافاصله کاربردهایی پیدا کنند و به‌این‌ترتیب، نسبت به آن‌ها معنایی شخصی به دست آورند. [۲]

ساخت‌گرایان با فرضیه‌ای که رفتارگرایان درباره ذهن آدمی دارند مخالف‌اند، چراکه رفتارگرایان

(د) نظام متکی بر مواد دیداری - شنیداری: از قبیل ویدئو فرصت‌های چشمگیری را برای تمرکز توجه در اختیار طراح آموزشی قرار می‌دهد. تکنیک‌هایی مانند تأکید بر بخش‌های مهم، نوشته به همراه تصویر، ارائه مواد دیداری جذاب و جالب‌توجه و افزودن جلوه‌های ویژه صوتی و موسیقی می‌تواند تمرکز شاگردان را در نظام متکی بر مواد دیدار - شنیدار افزایش دهد.

(ه) نظام متکی بر رایانه: از رایانه به شیوه‌های مختلفی در آموزش و کارآموزی بهره‌برداری می‌شود. آموزش با مدیریت رایانه، آموزش با کمک رایانه و آموزش متکی بر رایانه نمونه‌هایی از کاربرد رایانه در فرایند یاددهی - یادگیری به شمار می‌روند. در آموزش با مدیریت رایانه از رایانه برای انجام دادن فعالیت‌های اداری و پشتیبانی نظیر برنامه‌ریزی، زمان‌بندی، ارزشیابی، تحلیل آماری و بایگانی استفاده می‌شود. در آموزش به کمک رایانه هرچند رایانه نقش تقویتی دارد، رسانه‌ی اصلی ارائه آموزش نیست. در نوع سوم که آموزش متکی بر رایانه است، از رایانه برای ارائه آموزش استفاده می‌شود.

منصربنیم: رسانه‌ها و مواد آموزشی

رسانه‌های آموزشی وسایل فیزیکی هستند که پیام آموزشی را منتقل می‌کنند. رسانه آموزشی را ابزارهایی می‌دانند که انتقال پیام آموزشی را از فرستنده به گیرنده انجام می‌دهند.

انتخاب رسانه: عوامل مختلفی برگزینش رسانه‌ها تأثیر می‌گذارد. گانیه، بریگز و ویگر سه دسته از ویژگی‌های را بر انتخاب رسانه‌ها مؤثر می‌دانند:

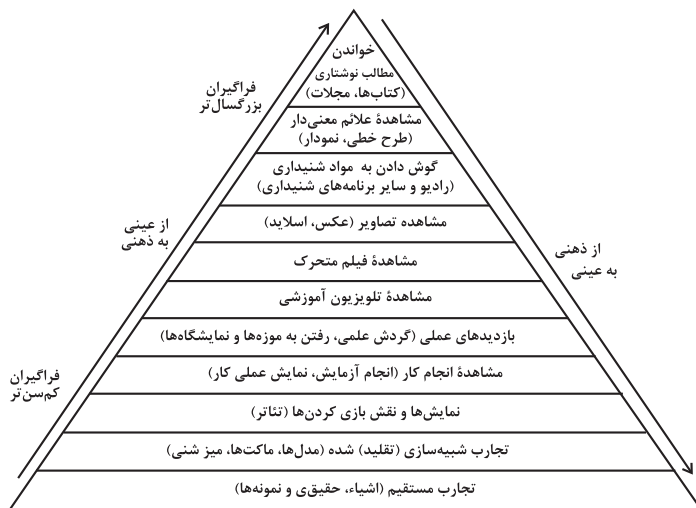
۱. ویژگی‌های فیزیکی رسانه
۲. ویژگی‌های تکلیف یادگیری
۳. ویژگی‌های یادگیرندگان

ادگار دیل یکی از صاحب‌نظران ارتباط، با بحث درباره‌ی کاربرد حواس در یادگیری، الگویی نمادین به شکل مخروط ارائه می‌دهد که مخروط تجارب یادگیری نامیده می‌شود. به اعتقاد ادگار دیل، در انتخاب تجارب یادگیری مناسب یادگیرندگان، بهتر است از طبقات پایین شروع کنیم و یا تلفیقی از تجارب را به کار بگیریم. وی تأکید می‌کند که در صورت امکان تجارب عینی‌تر در اختیار یادگیرنده قرار گیرد. بدیهی است استفاده از کلام و نوشته که ذهنی‌تر و انتزاعی‌تر هستند اثربخشی آموزشی کمتری دارند. این در حالی است که امروز در بسیاری از برنامه‌ها و دوره‌های آموزشی برای برقراری ارتباط از تجارب انتزاعی‌تر (مثل گفتار و نوشتار) استفاده می‌شود. بر اساس این الگو همه تجارب یادگیری را می‌توان در سه طبقه کلی قرارداد:

۱. تجارب مستقیم، عینی و دست‌اول (مثل گردش علمی، پروژه، آزمایش)
۲. نشانه‌های دیداری و شنیداری (مثل فیلم، تلویزیون، اسلاید)
۳. علائم و سمبل‌ها (مثل نوشته، کلام)

نکته

مخروط تجارب یادگیری ادگار دیل، تعامل قدرت مشارکت با سن، رسانه و چگونگی اثرات آن‌ها بر یکدیگر را به‌وضوح نشان می‌دهد. (شکل ۳-۱)

شکل ۳-۱. مخروط تجارب یادگیری ادگار دیل (با اندکی تغییر)

راهبردهای تکرار و مرور	
ویژه تکلیف‌های ساده و پایه	ویژه تکلیف‌های پیچیده
۱. چند بار از رو خواندن (مکرر خوانی) ۲. چند بار رونویسی کردن (مکرر نویسی) ۳. تکرار اصطلاحات مهم و کلیدی با صدای بلند ۴. بازگویی مطالب، برای چندین بار پشت سرهم ۵. استفاده از تدابیر یادیار، مانند آهنگ، قافیه و تصویر	۱. خط کشیدن زیر مطالب ۲. علامت‌گذاری و حاشیه‌نویسی ۳. برجسته‌سازی قسمت‌هایی از کتاب ۴. رونویسی یا کپی کردن مطالب

یادگیری و تعیین سرعت مناسب برای مطالعه اشاره کرد. **ب) راهبردهای نظارت و ارزشیابی:** عبارت است از: چگونگی آگاهی از چگونگی پیشرفت خود و زیر نظر گرفتن و هدایت آن از جمله راهبردهای ارزشیابی می‌توان به طرح سؤال از خود درباره موضوع مورد مطالعه و کنترل زمان مطالعه اشاره کرد.

ج) راهبردهای نظم دهی: عبارت است از: تنظیم فعالیت‌های یادگیری خود برای دستیابی به اهداف آموزشی کلی و جزئی، تغییر سرعت مطالعه و اصلاح یا تغییر راهبردهای شناختی، نمونه‌هایی از راهبردهای نظم دهی می‌باشند. (جدول ۱-۲)

۲. **فراشناخت عبارت است از:** تفکر درباره تفکر شخص. راهبردهای فراشناختی فعالیت‌هایی هستند که افراد برای نظارت و کنترل بر جریان یادگیری خود بکار می‌گیرند. راهبردهای فراشناختی عمده را می‌توان در سه دسته قرارداد:

الف) راهبردهای برنامه‌ریزی

ب) راهبردهای نظارت و ارزشیابی

ج) راهبردهای نظم دهی.

الف) راهبردهای برنامه‌ریزی: عبارت است از: انتخاب آگاهانه راهبردها به منظور نیل به هدف‌های ویژه. از جمله این راهبردها می‌توان به تعیین هدف برای

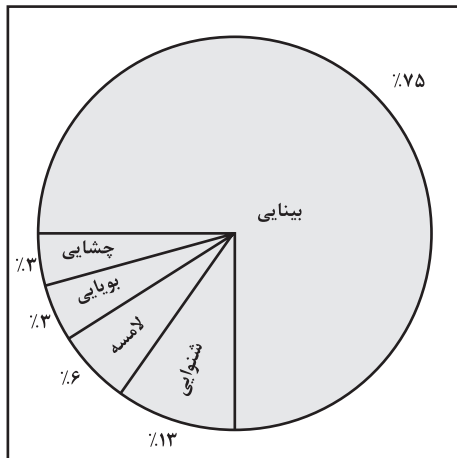
جدول ۱-۲ خلاصه‌ای از راهبردهای فراشناختی	
۱. تعیین هدف مطالعه ۲. پیش‌بینی زمان لازم برای مطالعه و یادگیری ۳. تعیین سرعت مطالعه ۴. تحلیل چگونگی برخورد با موضوع یادگیری ۵. انتخاب راهبردهای یادگیری (راهبردهای شناختی)	راهبردهای برنامه‌ریزی
۱. ارزشیابی از پیشرفت ۲. نظارت بر توجه ۳. طرح سؤال در ضمن مطالعه و یادگیری ۴. بررسی زمان و سرعت مطالعه	راهبردهای نظارت و ارزشیابی
۱. تعدیل سرعت مطالعه ۲. اصلاح یا تغییر راهبرد شناختی	راهبردهای نظم‌دهی

مانند راهبردهای بازخوانی، تلفیق، سازمان‌دهی و شرح بسط. در نظریه نمایش اجزاء که الگوی طراحی آموزشی مریل است، دو نوع راهبرد ارائه مطرح شده است که یکی از آن‌ها راهبرد توضیحی و دیگری راهبرد پرسشی است. در راهبرد توضیحی، دو جزء اصلی آموزش (تعمیم و نمونه) شرح داده می‌شود. مریل با طرح اصول اولیه آموزش، اصولی را ارائه می‌دهد که برای طراحی راهبردهای آموزشی

در طراحی راهبردهای آموزشی وجود توالی، مناسب و منطقی است. راهبردهای آموزشی همچنین باید متناسب با توانایی‌های آموزش‌دهنده و امکانات موجود طراحی شود. طراح آموزشی می‌کوشد در توصیه خود دو نوع راهبرد اولیه و مولد را ارائه می‌دهد. راهبرد اولیه به این موضوع اشاره دارد که در یادگیری یا از تجارب عملی استفاده شود یا از تصاویر و بازنمایی اندیشه‌های انتزاعی. راهبردهای مولد نیز گونه‌های مختلفی دارد

مختلف برای بینایی ۷۵ درصد، شنوایی ۱۳ درصد، لامسه ۶ درصد، بویایی و چشایی هر یک ۳ درصد ذکر شده است. [۲]

شکل ۵-۱. سهم حواس مختلف در یادگیری

رسانه‌های آموزشی

رسانه را می‌توان وسیله‌ای فیزیکی تعریف کرد که به وسیله‌ی آن نظام نشانه‌ها (تصویرها، حروف الفبا و مانند آن‌ها) برای ثبت افکار به کار می‌رود. یا وسیله‌ای فیزیکی که از طریق آن‌ها آموزش به یادگیرندگان ارائه می‌شود. [۲]

هدف اصلی از کاربرد رسانه‌های آموزشی کمک به آموزشگر برای ارائه مبتکرانه و شفاف پیام می‌باشد، مزیت استفاده از رسانه‌های مختلف برای آموزش آن است که می‌تواند حواس تجسمی فراگیران را تحریک نموده، به آن‌ها در درک مفاهیم پیچیده یا انتزاعی کمک می‌کند و موجب تنوع بخشیدن به تجربه تدریس و یادگیری گردند، این نوع مواد و رسانه‌ها موجب تقویت یادگیری، واقعیت بخشیدن به تجارب یادگاری، و موجب تسهیل یادگیری می‌شوند. [۲]

نکته

رسانه‌ای مفیدتر خواهد بود که در آن حواس بیشتری به کار گرفته شود.

نکته

- ۱) رسانه وسیله‌ی تبادل پیام است.
- ۲) رسانه‌ها نوعی نشانه و حاوی معنا هستند.

سهم حواس در یادگیری

استفاده از رسانه‌ها و ابزارهای مختلف آموزشی باعث درگیر شدن حواس مختلف فراگیران می‌شود و در نتیجه در فرایند یاددهی - یادگیری هر چه حواس بیشتری دخیل باشند یادگیری پایدارتر خواهد بود. رسانه‌ای مفیدتر خواهد بود که در آن حواس بیشتری به کار گرفته شود. میزان یادگیری انسان توسط حواس

نکته به ترتیب کدامیک از حواس بیشترین و کمترین نقش را در یادگیری دارند؟ (ارشد ۹۹)

- الف) بینایی - شنوایی
- ب) شنوایی - بویایی
- ج) بینایی - چشایی
- د) شنوایی - لامسه

پاسخ: گزینه ج.

طبقه‌بندی رسانه‌های یاددهی - یادگیری

رسانه‌های یاددهی - یادگیری به‌طور کلی به پنج طبقه و دسته به شرح زیر تقسیم می‌شود:

۱. دیداری
 ۲. شنیداری
 ۳. دیداری - شنیداری
 ۴. چند حسی
 ۵. رسانه‌های مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات (فاوا)
- هریک از این طبقه‌ها به گروه‌ها و دسته‌هایی به شرح زیر تقسیم می‌شوند:

A- (رسانه‌های دیداری)

رسانه‌هایی هستند که عمدتاً بر حس بینایی تکیه داشته و از طریق دیداری پیام‌های خود را به مخاطبان منتقل می‌کنند، رسانه‌های این طبقه خود به سه گروه زیر تقسیم می‌شوند:

۱- رسانه‌های نوشتاری (مکتوب):

- الف) کتاب‌ها
- ب) روزنامه‌ها و مجله‌ها
- ج) اسناد
- د) مواد تکثیر شده
- هـ) کاتالوگ‌ها و بروشورها

۲- رسانه‌های تصویری: رسانه‌های تصویری، خود به دودسته: تصویری مات و تصویری شفاف تقسیم می‌شوند.

الف) رسانه‌های تصویری مات: در این رسانه‌ها، تصاویر و نوشته بر روی مواد مات و غیرشفاف مانند کاغذ و پارچه طراحی و رسم می‌شوند. این دسته شامل اعضای زیر می‌شوند:

۱. طراحی و نقاشی
۲. کاربکاتور
۳. طرح خطی (دیاگرام)
۴. جدول و نمودار
۵. چارت
۶. پوستر
۷. نقشه
۸. نشریه دیواری
۹. نقاشی دیواری
۱۰. عکس و پروژکتور اویک

۲. رسانه‌های دیجیتال: دیجیتال یا رقومی، فناوری اطلاعاتی و ارتباطی الکترونیکی مبتنی بر صفر و یک است که پایه شکل‌گیری رایانه، اینترنت و ملحقات آن‌هاست. رادیوهای اینترنتی، پادکست‌ها، تلفن‌های همراه و دستگاه‌های ضبط و پخش انواع فایل‌های شنیداری، نظیر دستگاه‌های پخش ام‌پی‌تری، شکل گرفته‌اند. روزنامه‌های الکترونیکی، شبیه‌سازیها و بازی‌های رایانه‌ای، وبگاه‌ها، وبلاگ‌ها و رسانه‌های اجتماعی مانند اتاق‌های بحث و گفت‌وگو و فیس‌بوک، کار اطلاع‌رسانی، آموزش و تفنن انفرادی یا جمعی را بر عهده‌دارند. این‌ها و دهها مورد اضافه بر این، حکایت از پدید آمدن نوع جدیدی از رسانه‌ها، موسوم به رسانه‌های دیجیتال دارد. در یک تعریف رسانه‌های دیجیتال آن دسته از رسانه‌هایی هستند که به کمک فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات (ICT) به وجود آمده‌اند. از ویژگی‌های جالب رسانه‌های دیجیتال، امکان تنظیم آن‌ها برای مخاطبان مختلف است. وجه تمایز رسانه‌های آنالوگ و دیجیتال می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱. حوزه انتقال پیام رسانه‌های آنالوگ نسبتاً محدود است؛ یعنی آن‌ها در هر لحظه معین، فقط می‌توانند یک عده خاص را پوشش دهند. درحالی‌که در رسانه‌های دیجیتال این محدودیت وجود ندارد؛ به عبارت دیگر، مرزهای جغرافیایی دسترسی به رسانه‌های آنالوگ، محدود و به رسانه‌های دیجیتال، جهانی است.
۲. در بسیاری از رسانه‌های آنالوگ، ارائه اطلاعات در مسیری خطی پیش می‌رود و مخاطب ملزم است که مطالب را بر اساس ترتیب و توالی‌ای که فرستنده از پیش تعیین کرده است دریافت کند. در مقابل رسانه‌های دیجیتال، معمولاً اطلاعات را به گونه‌ای غیرخطی ارائه می‌دهند و مخاطب برحسب علاقه و نیاز خود امکان دسترسی به بخش‌های دلخواه پیام را دارد.
۳. مجراهای انتقال پیام در رسانه‌های آنالوگ معمولاً محدود است. درحالی‌که رسانه‌های دیجیتال از این نظر، چند مجرای می‌باشند.
۴. رسانه‌های آنالوگ معمولاً غیرتعاملی هستند و در بسیاری از آن‌ها امکان دادن یا گرفتن بازخورد وجود ندارد. درحالی‌که اغلب رسانه‌های دیجیتال، تعاملی و دوطرفه هستند، یعنی به کاربر این امکان را می‌دهند که هر دو نقش فرستنده یا گیرنده پیام را ایفا کند.

مفهوم یادگیری الکترونیکی

به بیانی ساده می‌توان یادگیری الکترونیکی را استفاده سیستماتیک از فناوری اطلاعات و ارتباطات در تدریس یادگیری دانست. به‌طور کلی یادگیری الکترونیکی مفهومی است که بیانگر به‌کارگیری فناوری اطلاعاتی و ارتباطی مانند اینترنت و سیستم‌های چندرسانه‌ای به‌منابه ابزارهایی برای بهبود کیفیت یادگیری از طریق ارائه تسهیلاتی برای دسترسی آسان به منافع و خدمات آموزشی و فراهم کردن سازوکارهایی مانند تعامل و همکاری از راه دور است. در این صورت محیط یادگیری الکترونیکی با بهره‌گیری از فناوری‌ها و رسانه‌های دیجیتال برای عرضه، حمایت و بهینه‌سازی تدریس، یادگیری، سنجش و ارزشیابی پدید می‌آید و از محیط‌های یادگیری سنتی متمایز است. [۱]

نکته

ریشه‌های یادگیری موقعیتی در یادگیری تجربی و یادگیری مبتنی بر مسئله است.

انواع یادگیری الکترونیکی

یادگیری الکترونیکی بر اساس نوع ارتباط دو شکل دارد:

۱- **یادگیری الکترونیکی هم‌زمان:** هنگامی یادگیری به‌صورت هم‌زمان انجام می‌شود که ارتباط یادگیرنده با منابع یادگیری و سایر افراد به‌صورت واقعی، زنده و در زمان مشخصی صورت گیرد. اینترنت ابزاری است که می‌تواند ما را به‌طور مستقیم به منابع و افراد مختلف متصل کند. این یادگیری الکترونیکی به این دلیل هم‌زمان نامیده می‌شود که در آن باید تمام شرکت‌کنندگان به‌طور هم‌زمان حاضر باشند. [۱]

۲- **یادگیری الکترونیکی ناهم‌زمان:** چنانچه یادگیرنده با استفاده از لوح فشرده آموزشی و یا از طریق مواد آموزشی که قبلاً از اینترنت دریافت کرده است

ویژگی‌های محیط یادگیری الکترونیکی

فرصت‌هایی که دیدگاه‌ها و فناوری‌های جدید برای آموزش به وجود می‌آورد متخصصان آموزش را به بازاندیشی درباره ماهیت یادگیری و بازمهندسی فعالیت‌های آموزشی و دار می‌کند. محصول این باز مهندسی، تغییر نقش معلمان از عرضه‌کننده اطلاعات به تسهیل‌کننده یادگیری در خلال رویکرد محوریت یادگیرنده در آموزش است. چنین تغییری سبب شده است که امروزه به‌جای واژه‌ی معلم از اصطلاح مربی در آموزش استفاده شود. محیط‌های یادگیری الکترونیکی امکاناتی در اختیار طراحان آموزشی قرار داده است که بتوانند بسیاری از اندیشه‌های خود را در عمل به‌کارگیرند. یادگیرنده محوری و فعال بودن

نگرش، ارزش، مهارت‌های ارتباطی است و پیام نیز به محتوا، عناصر (عناصر غیرکلامی)، ساختار (نحوه‌ی تنظیم پیام) و رمزگان (فرم پیام) تقسیم می‌شود، کانال شامل دیدن، شنیدن، لمس کردن، بوییدن، چشیدن، هوا و... است. [۴]

نکته

در ارتباط انسانی، پیام، فیزیکی و در دسترس است.

انتقادات وارده بر الگوی برلو

۱. در الگوی برلو از واژه‌هایی چون رمزگذار و رمزخوان صحبت کرده بدون اینکه در الگو جایگاه آن‌ها را مشخص کرده باشد
۲. معنا در الگوی برلو جایی ندارد
۳. مفهوم بازخورد یا تأثیرگذاری در آن جایی ندارد
۴. مفهوم اختلال و موانع ارتباطی در آن جایی ندارد
۵. یک الگوی خطی و یک‌طرفه است
۶. شباهت فرستنده و گیرنده در همه‌ی عوامل تا پیام ارسال گردد که این یک خیال‌واهی است. [۴]

تست از دیدگاه برلو کدام گزینه در مورد ارتباطات درست است؟ (ارشد ۹۸)

- الف** معانی در پیام‌های ارتباطی قرار دارند.
- ب** ارتباطات، دربرگیرنده انتقال معانی است.
- ج** معنای پیام در فرستنده و گیرنده به‌طور مستقل شکل می‌گیرند.
- د** استفاده از نمادها روش مؤثری برای قرار دادن معنا در پیام است.

پاسخ (گزینه ج).

الگوی ویکری

در این الگو فرستنده (S) پیام $M(S)$ را صادر می‌کند، پیام به‌وسیله کانال $M(R)$ انتقال می‌یابد پیام به گیرنده ارسال می‌شود و در نهایت اطلاعات (I) دریافت می‌شود به‌تبع پیام دریافتی گیرنده از وضعیت (۱) K به وضعیت K (۲) تغییر وضعیت می‌دهد و بازخورد (a) نیز از وضعیت گیرنده و کانال دریافت می‌شود. [۴]

$$S \rightarrow M(S) \rightarrow M(R) \rightarrow I+K(1) \rightarrow K(2)$$

الگوی انتقال اطلاعات ویکری

تست همه موارد زیر در اجزای مدل ارتباطی هارولدلسول لحاظ گردیده است، به‌جز: (ارشد ۹۷)

- الف** کانال
- ب** شرایط زمانی
- ج** تأثیر زمانی
- د** رمزخوانی

پاسخ (گزینه د. مدل هارولدلسول ۶ عنصر دارد که شامل: فرستنده، گیرنده، پیام، رسانه یا کانال، شرایط و تأثیر است.

تست در مدل ارتباطی لاسول کدام یک از عناصر ارتباطی وجود دارد؟ (ارشد ۹۹)

- الف** پارازیت
- ب** موانع
- ج** بازخورد
- د** رسانه

پاسخ (گزینه د).

الگوی ارتباطی ویلبر شرام

شرام الگوی را برای ارتباط طراحی کرده است که برای انواع ارتباطات مانند ارتباط با خود، ارتباط با دیگران و ارتباط جمعی کاربرد دارد به عقیده‌ی شرام ارتباطات حداقل به سه عنصر نیاز دارد منبع، پیام، مقصد. منبع و مقصد هرکدام زمینه‌های تجربی خاص خود را دارند این تجربه‌ها شامل یادگیری، مهارت، محیط، زبان، فرهنگ و سایر عوامل فردی و اجتماعی اگر زمینه‌های تجربی فرستنده و گیرنده‌ی پیام باهم تفاوت داشته باشد در این صورت انتقال معنا بین طرفین فراگرد ارتباطی به‌دشواری صورت می‌گیرد برای نمونه متوجه نشدن بیمار کم‌سواد از حرف‌های تخصصی پزشک به حوزه‌ی تجربی برمی‌گردد. [۴]

تست برداشت نادرست بیمار کم‌سواد از پیام‌های بهداشتی پزشک، بیشتر به کدام نوع از اختلال ارتباطی مربوط است؟ (ارشد ۹۸)

- الف** حوزه‌های تجربی فرستنده و گیرنده پیام
- ب** اختلال بیرونی
- ج** اختلال فیزیکی
- د** حوزه‌های فرهنگی فرستنده و گیرنده پیام

پاسخ (گزینه الف).

الگوی ارتباطی برلو

الگوی برلو چهار عنصر، منبع، پیام، کانال و گیرنده دارد. منبع و گیرنده هرکدام دارای فرهنگ، دانش، باور،

ویژگی‌های جامعه‌ی اطلاعاتی

ویژگی‌های جامعه‌ی اطلاعاتی از نظر فرانک وبستر: وی جامعه را بر اساس ویژگی‌های فناوریانه، اقتصادی، شغلی، مکانی و فرهنگی توصیف می‌کند. [۴]

۱. **ویژگی فناوریانه:** مهم‌ترین بعد جامعه‌ی اطلاعاتی محسوب می‌شود و به نحوی رشد و توسعه‌ی جامعه‌ی اطلاعاتی در سایه‌ی فناوری‌های نوین صورت گرفته است. [۴]

۲. **ویژگی‌های اقتصادی:** در جامعه‌ی اطلاعاتی آنچه از نظر اقتصادی سودمند است اطلاعات است تولید اطلاعات برای این جوامع سهم چشم‌گیری از تولید ناخالص ملی را به خود اختصاص می‌دهد در این جوامع کالاها بیشتر ماهیت اطلاعاتی دارند تا فیزیکی بنابراین در یک جامعه‌ای اگر بیشترین سهم بودجه‌ی ملی صرف فعالیت‌های اطلاع‌رسانی شود نسبت به سایر بخش‌ها بیشتر باشد آن جامعه را می‌توان جامعه‌ی اطلاعاتی نامید. [۴]

۳. **ویژگی‌های شغلی:** در جامعه‌ی اطلاعاتی شغل‌های قدیمی جای خود را به مشاغلی که بیشتر در بخش خدمات به‌ویژه در زمینه خدمات اطلاع‌رسانی هستند داده‌اند مشاغل جامعه‌ی اطلاعاتی را می‌توان به سه گروه تقسیم کرد:

نخستین گروه شامل مشاغلی است که مستقیماً به تولید و عرضه‌ی اطلاعات مشغول‌اند مانند: دانشمندان، مخترعان، کتابداران، روزنامه‌نگاران و نویسندگان [۴]
دومین گروه: مشاغلی هستند که به گردآوری اطلاعات، ذخیره و پردازش و سپس توزیع آن در میان متقاضیان اطلاعات مانند مدیران، منشیان، کارمندان و کارگزاران.

سومین گروه: کارکنانی که با استفاده از فناوری‌های اطلاعات به حمایت فعالیت سایر مشاغل را حمایت می‌کنند مانند کسانی که کار نرم‌افزارهای رایانه را انجام می‌دهند به نصب و تعمیر تلفن، رادیو تلویزیون، رایانه و شبکه می‌پردازند. [۴]

۴. **ویژگی‌های مکانی:** در این ساختار به تأکید جغرافی‌دانان بر مسئله‌ی مکان توجه می‌شود در اینجا تأکید اصلی بر شبکه‌های ارتباطی و اجتماعی است که مکان‌های مختلف را به هم متصل می‌کنند

و تأثیرات چشمگیری بر برنامه‌ریزی‌های مکانی و زمانی دارد توانایی دسترسی به اطلاعات بدون حضور گیرنده اطلاعات به این مفهوم است که فعالیت‌های اطلاع‌رسانی به مکان‌های جغرافیایی وابسته نیست. [۴]

نکته

پیامد مهم این کاهش قدرت مکان و زمان عبارت از توسعه‌ی تجارت جهانی، بازهای مالی جهانی و فضای جهانی رسانه‌هاست هرچند این پیشرفت‌ها باعث تضعیف شدن هویت ملی و نظارت ملی شده‌اند.

۵. **ویژگی‌های فرهنگی:** جوامع اطلاعاتی باعث ایجاد تغییر در ارزش‌های فرهنگی، اخلاقی و آداب رسوم شده است. باید توجه داشت که اطلاعات نیروی محرکه اجتماعی هستند که دولت‌ها می‌توانند از این نیرو استفاده کند ویژگی فرهنگی با سایر ویژگی‌های نام‌برده شده در این فصل متفاوت است و این تفاوت به کیفی بودن این ویژگی برمی‌گردد این ویژگی بیان نمی‌کند که امروزه مقدار اطلاعات نسبت به گذشته زیاد است بلکه ادعا می‌کند که ماهیت اطلاعات جدید به گونه‌ای است که می‌تواند چگونگی زندگی ما را متحول کند به بیان دیگر دانش / اطلاعات هسته‌ی اصلی چگونگی اجرای امور ما در زندگی کنونی است در اینجا به کیفیت توجه شده است نه کمیت. [۴]

زیرساخت‌های جامعه‌ی اطلاعاتی

۱. **ارتباطی:** این زیرساخت تأکید بر شبکه‌هایی دارد که به‌طور فیزیکی انتقال اطلاعات را تضمین می‌کند بیشتر بر جنبه‌های سخت‌افزاری توجه دارد

۲. **دانش‌محور:** منظور سازمان‌دهی و پردازش اطلاعات است این زیرساخت‌ها بیشتر ناظر بر اندیشه‌های خلاق و خیرگی متخصصین و مهندسين ارتباطی است که به مدیریت نظارت و سازمان‌دهی و کنترل اطلاعات می‌پردازند

۳. **زیرساخت فناوریانه همسان‌ساز اطلاعات:** نمادی از محیطی است که در آن هنجارهای مشترک و مبادلات آزاد دوجانبه تحقق می‌یابد. حاکی از وجود محیطی حقوقی که همزیستی داده‌های مختلف و کاربرد آن‌ها را فراهم می‌آورد این گروه از زیرساخت‌ها مهم‌ترین شالوده‌های توسعه‌ی بازار اطلاعات است. [۴]